

Waardevol Hoger Onderwijs

M.P. Wiersma - 210520

Recent hebben de Vereniging Hogescholen en de Vereniging van Universiteiten een koers geschetst voor het hoger onderwijs, gericht op het opleiden van wetenschappers en professionals die een rol kunnen spelen bij brede maatschappelijke vragen. Dat leidt tot een actieve rol voor een hogeschool en universiteit bij deze vraagstukken, bijvoorbeeld in een regio ¹. Er is daarmee dus meer aan de orde dan het opleiden van wetenschappers of professionals voor een werkveld.

Dit artikel beschrijft onze visie op wat dit betekent voor het hoger onderwijs en in het verlengde daarvan voor het onderzoek.

De beweging naar meer maatschappelijke focus is sterk verbonden met een brede maatschappelijke beweging naar meer aandacht voor maatschappelijke waarde. Dat leidt bijvoorbeeld tot een kritische houding ten aanzien van bedrijven die alleen gericht zijn op maximalisatie van winst, zonder oog voor de verdere consequenties. Die kritische aandacht is er ook voor instellingen die zich richten op een te smalle taak. Dit leidt tot een roep om meer maatschappelijke oriëntatie voor bedrijven en instellingen. We zien ook dat deze beweging onze medewerkers en studenten persoonlijk raakt: in toenemende mate zijn ook zij op zoek naar een zinvolle invulling van werk en studie.

Over de betekenis van deze beweging voor het hoger onderwijs (en van daaruit bezien voor het onderzoek) neemt de Vereniging Hogescholen duidelijk stelling: *“Deze ontwikkelingen vragen om maatschappelijke antwoorden, ook van hogescholen. Voor ons ligt de focus op de voorbereiding van onze studenten op hun toekomstige loopbaan en de bijdrage die zij daarmee leveren aan het oplossen van grote maatschappelijke vraagstukken. We spelen een rol in de vernieuwing van beroepen en het bevorderen van de zo noodzakelijke interdisciplinaire samenwerking. We leiden de professionals van morgen op: professionals die vormgeven aan de wereld van morgen.”*

Wat ons betreft heeft dit aanzienlijke gevolgen voor onderwijs en onderzoek. Het mag niet blijven bij marginale aanpassingen, het leveren van een maatschappelijke bijdrage moet een structureel kenmerk worden.

De gerichtheid op maatschappelijke waarde leidt tot opleidingen, waarin de vraagstukken voor studenten actuele (regionale) vraagstukken zijn. Studenten en medewerkers leveren daaraan een bijdrage, in elke fase van de studie. Het onderzoek sluit hierop aan en kan de motor zijn van deze ontwikkeling.

Als dit structureel wordt, waarbij honderden of zelfs duizenden studenten continu worden ingezet zetten op vragen in de regio, ontstaat een enorme maatschappelijke bijdrage.

Dit maakt vakinhoud niet minder belangrijk, maar plaatst het in een ‘waardevolle’ context. Om in die context te kunnen functioneren, hebben studenten ook andere competenties nodig, onder andere meer expliciet gericht op transdisciplinaire samenwerking.

Ook voor de rol van de hogeschool of universiteit heeft deze koerswijziging aanzienlijke gevolgen. De focus op het leveren van een bijdrage aan maatschappelijke vraagstukken maakt een hoger onderwijsinstelling een relevante, actieve regionale speler die participeert in een dynamische context, als deelnemer in diverse ‘vitale coalities’. Zo ontstaat waardevol onderwijs en onderzoek, waar je als medewerkers en student ‘zin’ in hebt.

¹ De Vereniging Hogescholen heeft haar nieuwe beleidsagenda ‘[Professionals voor morgen](#)’ gepubliceerd. Daarin staat de maatschappelijke rol van het hbo centraal. De Vereniging van Universiteiten betitelt zich op haar site en haar visiestuk ‘[Kennis voor onze toekomst](#)’ als ‘drijvende kracht van maatschappelijke vooruitgang’, met bijvoorbeeld een actieve bijdrage aan de Sustainable Development Goals.

Hogescholen en universiteiten zijn de afgelopen jaren al actief geweest in deze richting. Veel hogescholen hebben zich bijvoorbeeld verbonden aan de 'Sustainable Development Goals'. Daarbij is het van belang ook in het onderwijs zichtbaar te maken dat duurzaamheid bereikt is als de 'footprint' neutraal is, maar dat er voor maatschappelijke waarde juist een positieve bijdrage wordt geleverd. We zien ook een aanzienlijke toename van onderzoek dat verbonden is aan regionale vraagstukken, met een mogelijkheid voor studenten om te participeren in bijvoorbeeld 'fieldlabs'. Er zijn onderwijsvormen waarbij actief vraagstukken van buiten naar binnen worden gehaald, die worden aangepakt door groepjes studenten van verschillende studierichtingen. Soms zijn dat afzonderlijke initiatieven, maar ook steeds meer als onderdeel van regionale of landelijke actieprogramma's, zoals de 'City Deal Kennis Maken'. Er is daarmee steeds meer gelegenheid voor vormen van 'Community Service Learning'. Dat sluit uitstekend aan bij deze beweging. Vanuit de student gezien gaat het echter meestal om keuzevakken en minoren. Het is daarmee zeker nog niet zo dat een student in het gehele curriculum verbonden is aan het realiseren van maatschappelijke waarde in de regio.

Als we denken aan een vorm waarin dit wel structureel is, ontstaat een beeld van een 'plein', waar studenten, docenten en regionale (mogelijk ook internationale) partners samenkomen. Het 'plein' biedt studenten een brede oriëntatie op de vraagstukken in die regio en op de bijdrage die ze zouden kunnen leveren. Ze kiezen daar hun gewenste ontwikkelpad, waarbij de regionale partners een leeromgeving aanbieden en de hogeschool het leerproces faciliteert. De hogeschool maakt daarbij voor de student inzichtelijk wat voor een bepaalde kwalificatie de vereiste competenties zijn en hoe die aansluiten bij mogelijke ontwikkelpaden.

Deze transitie naar waardevol hoger onderwijs vraagt meer van opleidingen en van de organisatie dan het aanpassen van enkele vakken. De Vereniging Hogescholen stelt: *"Als hogescholen zullen we ons moeten omvormen tot krachtige netwerkorganisaties die van buiten naar binnen werken en focussen op maatschappelijke ontwikkelingen en de ontwikkeling van de arbeidsmarkt. (...) De hogescholen kiezen voor een actieve rol in de versterking van de economische en maatschappelijke vitaliteit van hun regio. Dat vraagt om werkwijzen en een organisatiecultuur waarin veranderen en vernieuwen tot routine worden"*.

Deze transitie is aanzienlijk, een organisatie ontwikkelt zich niet in één stap van een 'klassieke' naar een waardegestuurde organisatie. Maar de ambitie om dit perspectief te realiseren is bij velen aanwezig. Zoals eerder gezegd is er een toenemende aandacht voor de maatschappelijke waarde die instellingen -zoals een hogeschool- creëren. Die aandacht is er bij medewerkers en zeker ook bij de huidige generatie studenten. Steeds meer branches richten zich op maatschappelijke waarde, veel bedrijven en instellingen zoeken meer en beter opgeleid personeel. De bereidheid om hierin samen te werken is nu groter dan ooit. De tijd lijkt rijp voor deze initiatieven.

En tenslotte, niet onbelangrijk, bepaalt de mate waarin een hogeschool of universiteit dit realiseert hoe aantrekkelijke ze in de toekomst zal zijn voor studenten en medewerkers.

Wij zien dit als een maatschappelijk belangrijke en urgente beweging voor het hoger onderwijs. Ondernemenderwijs zet zich al meer dan 15 jaar in voor samenwerking tussen onderwijs en regio, daarom willen we ook hier aan bijdragen. We horen het graag als u belangstelling hebt om hier eens verder over te spreken! Mail: martin@maatschappelijkewaarde.nl

We kunnen u ondersteunen bij de stappen op weg naar onderwijs dat structureel gericht is op maatschappelijke waarde. Bijvoorbeeld door het faciliteren van een 'inspiratiesessie', het begeleiden van de vorming van regionale partnerschappen en het inrichten van onderwijs of het ontwikkelen van de noodzakelijke competenties bij medewerkers. Zo bieden we de helpende hand om eventuele 'pleinvrees' te overkomen.

➤ Een ['whitepaper'](#) is beschikbaar, waarin deze beweging nader geduid wordt en invulling krijgt.